

манія виховання як процесу впливу та керування. В межах подібних парадигм неможливо збереження, а тим більше розвиток ресурсів людини як системи. Екологічне виховання, базуюче на подібних пріоритетах та методах, здоров'язатратно та неекологічно для людини.

Сущність екологічності в контексті екологічного виховання визначається за допомогою термінологічних координат трьох вихідних вимірювань – витальному, ментальному та культурному. В *витальному* вимірюванні екологічність визначає природний характер виховання в нерозривній зв'язі з природним та соціальним оточенням. Спеціальна організація виховального процесу, опосередкована особою вчителя, змінюється природним наповненням ростючої людини життєспроможними якостями в результаті його безпосереднього взаємодіяння з явленнями реальної дійсності. В *ментальному* – екологічність виступає як усвідомлене узгодження процесу формування людини з закономірностями природи, обумовлене науковим розумінням взаємозв'язку природних та соціальних процесів, загальними законами розвитку природи та людини. *Соціокультурне вимірювання*, об'єднуючи витальні та ментальні характеристики екологічності, представляє даний поняття через відношення людини до необхідності узгодження виховання з законами природи. Актуалізується культивування етичних установок по відношенню до природи, до планети та біосфері в цілому, а також утверджується пріоритет природоохоронного та ресурсозберігаючого мислення та поведінки людини [3].

Таким чином, екологічне виховання заздалегідь має бути екологічним, так як мета визначає способи її досягнення. А ефективність практичної реалізації принципу екологічності обумовлена глибиною розуміння його сутності та змісту.

Список джерел

1. Вентцель, К. Н. Заметки о космическом воспитании // К. Н. Вентцель Свободное воспитание : Сборник избранных трудов. – М. : А.П.О., 1993. – 364 с.
2. Концепция непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи. Утв. Постановлением Мин-ва образования Респ. Беларусь от 15 июля 2015 г. № 82. // Нац. правовой интернет-портал Респ. Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by>.
3. Слостенин, В. А. Педагогика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений : в 2 ч. / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В. А. Слостенина. – М. : ВЛАДОС, 2003. – Ч. 2. – 256 с.
4. Телемтаев, М. М. Целостный метод – теория и практика. 2-е изд. / М. М. Телемтаев – М. : МСТ, 2009. – 396 с.
5. Шлиппе, А. Учебник по системной терапии и консультированию / А. Шлиппе, Й. Швайццер : [пер. с нем.: А. Филь, Н. Бреславская]. – М. : Ин-т консультирования и системных решений, 2016. – 356 с.

УДК 502.37:349.6

О.І. Бондар, д.б.н., проф., ректор
Г.С. Фінін, д.ф.-м.н., проф., проректор
Р.Ю. Шевченко, к.геогр.н., доц.,
Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ПРИ ОЦІНЦІ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Розглядаються пріоритетні завдання екологічної освіти в процесі компетентної оцінки впливу на довкілля. Наводяться конструктивний та деструктивний вплив на природне середовище України під впливом багатьох сучасних чинників. Визначена пріоритетність та провідна роль всеукраїнської екологічної освіти та просвіти населення за для забезпечення національної екологічної безпеки, запровадження екологічної грамотності в повсякденних умовах та під час природних та техногенних небезпек.

Ключові слова: наскрізна екологічна освіта, оцінка довкілля, освітній потенціал.

У відповідності до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (№ 2059-VIII) [1], який був введений у дію 18.12.2017 р. встановлені правові, технічні та технологічні засади оцінки антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, а саме найважливіше у ньому те, що будь-яка антропогенна діяльність: побудова промислових та енергетичних об'єктів, стратегічних підприємств, розробка корисних копалин тощо повинна пройти демократичну процедуру громадського обговорення. Також зазначено термінологічне обґрунтування дефініції «громадськість», зазначені особливості гласності в системі оцінки впливу на природу. Інноваційним є формування публічного звіту про оцінку впливу на природу та управління моніторингом антропогенного впливу.

Особливостями впровадженого правового документу є незрілість сучасного українського суспільства та не проінформованість, часто-густо екологічна неосвіченість представників територіальної громади, радикально активні з яких виступатимуть проти будь-яких змін та новацій, навіть раціональних, обґрунтованих з природоохоронної та ресурсозберігаючої точки зору.

Для запобігання негативних наслідків практичної реалізації відповідного закону необхідно якомога широкі та доступні впровадження екологічної освіти. При цьому, необхідно зазначити, що вона має включати

не лише підготовку фахівців різних рівнів вищої освіти та спеціалістів вищої кваліфікації, а й післядипломну освіту, еколого-просвітницьку роботу, еколого-природоохоронну просвіту різних верств населення, в т.ч. включаючи андрогогічну освіту – освіту людей третього віку, які, як показує практика останніх п'яти років, є найбільш чутливими до проблем місцевого територіального планування. Це є проблемою масової рубки дерев в міських урочищах, т.з. очищення території для будівництва великих житлових комплексів, торговельно-розважальних закладів, а також станцій технічного обслуговування транспорту та його паливної заправки.

Не завжди зміна природного ландшафту є наслідком лобювання комерційних інтересів промислово-фінансових груп. Це може бути проектування та будівництво автошляхів значення яких має статус міжнародного транспортно-логістичного коридору, в цілях національної безпеки та оборони, яке, наприклад, на теперішній час є проблемою, що викликана відчуженням земель у приватних власників. При тому джерело конфліктної ситуації може ґрунтуватися на майновому чи адміністративному статусі відповідного землевласника. Прикладом є будівництво Подільсько-Воскресенського мостового переходу у м. Києві, де із 2003 р. виникають непередбачувані ситуації із призупиненням будівництва, пов'язаними із судовими позовами до проектних організацій та замовника, яким виступає Київська міська державна адміністрація. Другий приклад може бути сигналом про жорсткі методи адміністративно-командного управління викликані напіввоєнним станом в Україні, коли у квітні 2019 р. Національним центром управління та випробування космічних засобів, без урахування думки місцевої територіальної громади, була улаштована космічна станція-обсерваторія за військовими супутниками зв'язку та навігації.

Роль екологічної освіти в теперішніх умовах є недооціненою, особливо це стосується не загальної підготовки кваліфікованих фахівців із вищою освітою: студентів, аспірантів та докторантів, а насамперед загальноосвітньою екологічною грамотністю. Освітнє та наукове інформування в галузі побутової екології, перепідготовка та освітньо-екологічна діяльність в Україні має стати пріоритетом Міністерства екології та природних ресурсів України. Відповідний заклад вищої освіти, який буде проводити еколого-освітнє навчання та екоінформування повинен мати потужний науковий, навчально-методичний та інструментарний потенціал проведення заходів не лише популяризації екологічних знань, а й мати багаторічний досвід оцінки впливу на довкілля. Відомо, що за останній час вдало були проведені науково-дослідні роботи наступного змісту: «Оцінка патогенного впливу на навколишнє природне середовище Донецької та Луганської області (в зоні проведення Операції Об'єднаних Сил)», «Розробка рубрикатора завдань екологічного моніторингу антропогенного впливу засобами геоінформаційних систем та дистанційного зондування Землі», «Професійна підготовка щодо поводження із небезпечними відходами» тощо.

За останній час в Україні розроблений та успішно апробований ряд еколого-просвітницьких навчальних програм для підвищення екологічної та природоохоронної грамотності широких верств населення України. Наприклад, ексклюзивним курсом, що набуває популярності серед працівників природно-заповідного фонду, громадських природоохоронних організацій є «Інтерпретація природної спадщини України», основна мета якого не лише ознайомлювати із територіальною організацією унікальних пам'яток природи різними інноваційними формами організації екскурсійної діяльності, а також з прийомів т.з. «евакуації природних об'єктів», які підлягають вимушеному знищенню в суспільних цілях.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» значний правовий наголос робить на правову відповідальність за несанкціонований патогенний вплив на навколишнє середовище, описує нові інституційно-процесуальні роз'яснення серед громадян України за відповідні дії. Запроваджується при місцевих державних адміністраціях спеціалізований Уповноважений центральний орган, який проводить консультації із населенням, а також спільно із потенційно невдоволеними представниками громади забезпечує громадське обговорення планованої діяльності та звіту з оцінки впливу на довкілля.

Для забезпечення такої діяльності доцільно проводити курси підвищення кваліфікації за тематикою: «Організація та здійснення державного правового нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства про збереження об'єктів рослинного і тваринного світу, занесених до Червоної та Зеленої книг України, формування, збереження і використання екологічної мережі». Тематичні лекції таких курсів повинні відповідати нормам чинного законодавства. Їх мета – це інформування населення та територіальні громади про правові особливості оцінки впливу на довкілля, його контроль та моніторинг.

Таким чином першочергове завдання екологічної освіти – це не тільки підготовка студентства та навчання найбільш активних верств населення, а і запровадження національних (всукраїнських) «всеобучів» з основ екологічних знань.

Необхідно сформулювати основні концептуальні засади організації та реалізації екологічної освіти з оцінки впливу на довкілля. Це насамперед вивчення досвіду екологічного публік-рілейшнз у Європейському Союзі, приділення основної уваги до суспільного та громадського досвіду реагування на вплив на довкілля, попередження та запобігання надзвичайним ситуаціям природного та антропогенного характеру, організації структур екологічного оповіщення та інформатизації мешканців потенційно-небезпечних природно-техногенних територіальних комплексів.

За оцінками Державної служби із попередження надзвичайних ситуацій [2], 54 % території нашої держави є еколого-небезпечними, 10 % з яких – об'єктами критичної інфраструктури, переважна більшість з яких територіально знаходяться в зоні активних бойових дій, що пов'язані із життєзабезпеченням населен-

ня. Це Донецька фільтрувальна станція, відкриті і закриті шахтні та кар'єрні комплекси, підприємства тепло та ядерної енергетики. Мешканці відповідних територій потребують знань основ екологічних знань в царині екологічної безпеки, первинного екологічного аудиту, охорони праці в повсякденних умовах та під час надзвичайних ситуацій.

Проблемних природних та антропогенних ландшафтів в Україні вистачає й у найменш урбанізованих та промислових краях держави. Наприклад, Центральна та Північна Україна зазнає швидкоплинного впливу зміщення агрометеорологічних та кліматичних умов. Центральна геофізична обсерваторія ім. Б. Срезневського у березні 2019 р. зафіксувала зміщення кліматичних поясів України із Півдня на Північ на 200 км, в наслідок чого фактично зникає фізико-географічна зона Полісся, змінюються температурні градієнти показників водних, наземних, підземних, а також повітряних та навколоземних просторів над Україною [3]. Очікується різкі коливання синоптичних явищ баричного поля топографії висотної синоптики, а це надзвичайні ситуації, екстремальні природні явища, не притаманні представники флори та фауни на широтах України. Наприклад, не викликає вже подиву виникнення прісноводних медуз у водосховищах Дніпра. Ініційовано їх виникнення підвищенням кислотного та сольового гідрохімічного дисбалансу.

Це все потребує роз'яснення населенню про зміни довкілля України. Доводити достовірність необхідно маючи наступний технічний арсенал-інструментарій: геодезичний та фотограмметричний комплекс дистанційного моніторингу довкілля, квадрокоптер, станції GPS-координування, картографічний сканер та плотер, геоінформаційне програмне забезпечення; фізико-хімічні мобільні лабораторії для оперативного виїзду на об'єкт дослідження, які можуть використовуватися також з метою участі в екологічних виставках та форумах. Необхідним постає укладання ряду договорів про співробітництво із провідними урядовими, неурядовими науковими інституціями та організаціями, які відомі своїми форумами, виїзними просвітницькими акціями та флеш-мобами, особливо продуктивна співпраця потенційно може відбуватися із Всеукраїнською екологічною лігою, коли проводяться презентації новітньої науково-популярної екологічної літератури.

Оцінка впливу на довкілля реалізується в системі екологічної освіти для широких верств наукової громадськості та діячів природоохоронної сфери через наукові фахові журнали «Екологічні науки» (атестований з технічних та біологічних наук), «Екологічна безпека», «Екологічна безпека та природокористування», «Геоінформатика» тощо. У склад екологічного освітнього хабу необхідно залучати наукові технопарки КНУ ім. Т. Шевченка, НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського, які також проводять еколого-просвітницьку роботу в суспільних цілях через міжнародну співпрацю у відповідності до «Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті». Постає питання налагодження контактів із науково-просвітницькими центрами країн ЄС та Азії, США, Бразилії, де функціонують еколого-просвітницькі станції оцінки впливу на довкілля. Прес-центр цих установ організують постійні радіо та телевізійні інтерв'ю провідних науковців закладу у популярних ЗМІ та мережі Інтернет.

Таким чином, приходимо до основного висновку, що ефективна та обґрунтована оцінка впливу на довкілля від господарської діяльності може бути впроваджена через розвиток екологічної освіти як для фахівців та науковців, так і через підвищення рівня екологічних знань громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Закон України Про оцінку впливу на довкілля. Відомості Верховної Ради, 2017, № 29, ст.315.
2. Оперативна інформація: <https://www.dsns.gov.ua/>
3. Зміни кліматичних зон України: <https://agronews.ua/node/119302>

УДК 373.5.06(4)(043.5)

Т.Р. Браніцька, д.п.н., доцент, завідувач кафедри психолого-педагогічної освіти та соціальних наук
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти», м. Вінниця, Україна

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У статті розкрито роль екологічної культури у професійному становленні соціального працівника; визначено значення екологічної освіти як важливого чинника та потужного механізму вирішення кризової ситуації у відносинах людини з природою; потрактовано поняття «екологічна культура» та сформульовано основи виховання екологічної культури суспільства, зокрема та особливо, соціальних працівників.

Ключові слова: екологічна культура; соціальний працівник.

Соціально-економічні зміни та екологічний стан в Україні спричинюють необхідність усвідомлення ролі екологічної культури у професійному становленні соціального працівника, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, на розвиток екологічної культури суспільства, виробнича діяльність якого передбачає активний вплив на навколишнє середовище. Екологічна культура - частина людської культури, система соціальних відносин, громадських та індивідуальних морально-етичних норм, поглядів, установок і цінностей, що стосуються взаємин людини і природи.